

N:o 98.

Af herr **E. Hammarlund**, om rätt för qvinna att söka klockare- och kyrkosångarebefattningar.

I öfverensstämmelse med ett af 1859—60 års Riksdag fattadt beslut lemnades genom kongl. kungörelsen den 8 mars 1861 det medgifvandet, att till förestående af organistbefattning, *der denna ej är med klockare-syssla förenad*, vederbörande må ega att antaga qvinna, hvilken fullgjort hvad författningarna för kompetens till sådan befattning i öfrigt stadga.

Motionären vid 1859—60 års riksdag — den bekante ifraren för utvidgandet af qvinnans rättigheter C. J. Svensén — hade bland annat föreslagit, att qvinna måtte kunna anställas äfven som klockare. Så långt ville emellertid icke allmänna besvär- och ekonomiutskottet följa motionären, hvadan det för den gången fick stanna vid organistbefattningar.

Någon ytterligare utvidgning af qvinnans verksamhet på det kyrkliga område har icke heller sedan dess skett genom lagstiftningen.

År 1885 väckte hr A. J. Lyth i Andra Kammaren en motion, i hvilken hemställes, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t vidtaga nödiga åtgärder för beredande af rättighet för qvinna att innehafva klockaretjenst.

Motionen hänvisades till Andra Kammarens första tillfälliga utskott, som afspisade densamma med följande rader:

»Utskottet har emellertid inhemtat, att Kongl. Maj:t redan vid åtskilliga tillfällen, i anledning af underdåniga ansökningar, meddelat resolutioner, af hvilka klart framgår, det egenskapen af att vara qvinna icke utgör hinder för sökande af klockarebefattning; och då den rättighet, motionären åsyftar bereda qvinnan, således redan torde vara för handen, hemställer utskottet, att motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Då utskottsbetänkandet föredrogs i Andra Kammaren den 11 mars 1885 tillät sig undertecknad framhålla:

att så beskaffade resolutioner som omnämnas i utskottsbetänkandet icke funnos;

att tvärt om flera ansökningar af qvinnor om tillåtelse att få söka klockarebefattningar i hela riket blifvit af Kongl. Maj:t afslagna (under 1883 tre afslag och under 1882 minst ett);

att dylik tillåtelse endast lemnats i åtskilliga undantagsfall samt aldrig för hela riket utan blott för viss församling, hvilken på förhand tillfrågats och förklarar sig ej hafva något att invända mot bifall till ansökningen.

Frågan föll emellertid för den gången, hufvudsakligen — vill det tyckas — af det skäl, att man antog, att den mening, som faus uttalad i utskottsbetänkandet och som med stor ifver förfäktades af utskottsordföranden, vore den rätta.

Lika litet som det *före* 1885 fans några kongl. resolutioner, af hvilka framginge, »det egenskapen af att vara qvinna icke utgör hinder för sökande af klockarebefattning», lika litet hafva *efter* 1885 dylika resolutioner sett dagen.

Under åren 1885—91 hafva, såvidt mig är bekant, 13 ansökningar af qvinnor om rätt att söka klockarebefattningar pröfvats och afgjorts af Kongl. Maj:t. *Alla ansökningar om rätt för qvinnor att anmäla sig till klockarebefattningar inom hela riket hafva ständigt afslagits.* I två fall har på vederbörande domkapitels tillstyrkan qvinna fått rätt att söka inom visst stift; sju qvinnor hafva erhållit rättighet att söka klockarebefattning i viss uppgifven församling (flera af dessa hade tillika begärt att få söka i hela riket, men fått afslag härå); fyra ansökningar hafva alldeles afslagits.

Då jag är förvissad, att det utskott, till hvilket föreliggande motion varder remitterad, gör sig bättre underrättadt om Kongl. Maj:ts resolutioner på föreliggande område, än fallet var med 1885 års tillfälliga utskott, skall jag här inskränka mig till att åberopa två af dessa resolutioner.

1). Den första gäller en *delvis bifallen* ansökan.

Tora E. begärde rättighet att, *utan hinder deraf att hon är qvinna*, få anmäla sig som sökande till klockarebefattningar inom riket eller åtminstone till den då lediga klockaretjensten i A. församling af Skara stift. Enligt resolution af den 25 juni 1886 medgaf Kongl. Maj:t, i enlighet med domkapitlets tillstyrkan, »att den omständigheten, att sökanden är qvinna, ej må utgöra hinder för henne att anmäla sig såsom sökande till klockaretjensten inom A. församling.»

2). Den andra rör en *afslagen* ansökan, afgjord hos Kongl. Maj:t den 29 juni 1888. Beslutet lyder i sin helhet sålunda:

»Vid föredragning af en af Julia Helena Lovisa M. hos Kongl. Maj:t i underdånighet gjord ansökning om behörighet att söka och innehafva klockarebefattning inom riket har Kongl. Maj:t *ej funnit skäl den underdåniga ansökningen bifalla.*»

Så skrifer icke Kongl. Maj:t, i fall han anser, »det egenskapen af att vara qvinna icke utgör hinder för sökande af klockarebefattning». Det torde vara öfverflödigt att påpeka, att, i fall den af utskottsordföranden förfäktade meningen varit den å högsta ort gällande, Kongl. Maj:ts resolutioner i nyss anförda fall skulle varit affattade i helt andra ordalag. En ansökan af qvinna om rätt att få anmäla sig som sökande till klockarebefattning skulle i ty fall helt enkelt hafva förklarats icke kunna föranleda till någon åtgärd.

Det står alltså fast, att *om* qvinna för närvarande kan blifva klockare, så är det icke på grund af någon lagstiftning eller lagtolkning, utan utslutande genom kunglig nåd.

Fråga kan allvarsamt uppstå, huruvida icke det vore bäst och riktigtast att alldeles afskaffa hela klockareinstitutionen, sådan den nu ter sig. De till klockaretjensten hörande göromål kunde lämpligen fördelas mellan organisten och kyrkovaktaren. På en sådan anordning skulle helt visst både folkskolan och kyrkomusiken vinna.

Men så länge klockarebefattningarna finnas kvar, föreligger intet rimligt skäl att göra dem till ett uteslutande privilegium för männen.

De kompetensfordringar, lagen uppställer för sökande af klockaretjenst, äro visst icke af den art, att de ej kunna uppfyllas af kvinnor.

»Han skall» — heter det i kyrkolagen — »vara ärlig, trogen och flitig, boklörd och kunna sjunga och skriva, så att han deruti kan undervisa församlingens ungdom.» Genom utslag den 3 oktober 1884 har Kongl. Maj:t förklarat, att detta »boklörd» endast innefattar att hafva det mått af kunskaper, som kan inhemtas i en vanlig folkskola, och egenskapen »kunna sjunga» behöfver enligt samma utslag ej alls förefinnas. Kongl. Maj:t har nemligen gillat, att på första förslagsrummet till en klockaretjenst framför en mängd väl meriterade sökande uppförts en person, som endast hade betygd från med folkskola likställd undervisningsanstalt, och enligt detta betygd saknade sångförmåga.

Vidare bör klockare i landsförsamling »förstå att med åderlåtning allmogen betjena» samt ega »kunskap och färdighet i vaccinationens verkställande och vederbörliga skötsel».

Det är allt, som fordras för att vara kompetent. Någon särskild »klockareexamen» finnes ej.

Om vi sedan gå att betrakta klockarens åligganden, så lämpa de sig lika väl, ja i några fall till och med bättre för qvinna än för man. Klockarens åligganden äro enligt kyrkolagen och senare gifna prejudikat följande:

1) att »sörja för ringningen och klämtningen» (enligt en mängd Kongl. Maj:ts utslag innebär detta »sörja» icke vidsträcktare åliggande för klockaren än att tillse, det ringning i behörig ordning och på bestämda tider anställles);

2) att »på behöriga tider ställa timklockorna»;

3) att »taga allt det i noga akt och förvar, som honom i händer antvardas och förtros»;

4) att »vara presterna vid gudstjensten, skriftermålen och, när det befallles, uti sockenbud samt annan kyrkotjenst vid handen»;

5) att »hålla kyrkan och kalken ren samt tillse, att kyrkodörrar, portar och luckor stängas på torn och kyrkogård»;

6) att »biträda presterskapet med antecknande af de personer, som angifva sig till skriftermål och nattvardsgång i kyrka»;

7) att åderlåta;

8) att vaccinera.

Hvilket som helst af dessa åligganden torde kunna utföras lika väl af qvinna som af man.

Dessutom är att märka, att det ju icke alls kan blifva fråga om att ålägga församlingarna att antaga qvinliga klockare, utan blott att lemna dem ett medgifvande härvidlag. I fall de vilja hafva manlig klockare, står det dem naturligtvis fortfarande fritt att välja sådan.

Kongl. kungörelsen den 8 mars 1861 gäller som bekant endast rätt för qvinna att söka organistbefattning. Huruvida qvinna eger söka kyrkosångare-(kantors-)tjenst eller ej torde vara omtvistadt. Det finnes visserligen icke något bestämdt förbud för qvinna att söka dylik tjenst, men icke heller något stadgande, genom hvilket lemnats qvinna rätt att söka sådan befattning.

Till förebyggande af all tvetydighet härvidlag, och då klockarebefattningen ofta är förenad med kyrkosångaretjensten, torde det böra uttryck-

ligen bestämmas, att qvinna, som innehar de nödiga kompetensfordringarna, må söka och innehafva kyrkosångaretjenst.

Dessa nu ifrågasatta medgifvanden påkalla äfven ett par smärre ändringar i folkskolestadgan samt i kongl. kungörelsen den 8 mars 1861.

I fall qvinna medgifves att söka klockaretjenst, bör nemligen äfven folkskollärlarinna hafva samma rätt som folkskollärare att med skolläraretjenst förena klockarebefattning. I folkskolestadgans § 34 böra alltså orden: »§§ 26 och 27» utbytas mot »§ 26» samt orden »eller med klockaretjenst» utgå. Derjemte bör i kongl. kungörelsen den 8 mars 1861 orden: »der denna ej är med klockaresyssla förenad» utgå.

På grund af hvad nu blifvit anfördt får jag härmed föreslå,

att Riksdagen måtte besluta:

dels att qvinna, hvilken fullgjort hvad författningarne för kompetens till sådan befattning i öfrigt stadga, må söka och innehafva: a) klockaretjenst; b) kyrkosångarebefattning;

dels att folkskolestadgans § 34 samt kongl. kungörelsen den 8 mars 1861 erhålla sådan förändrad lydelse, att hinder ej finnes för folkskollärlarinna eller för qvinlig organist att söka och innehafva klockare- och kyrkosångarebefattningar.

Stockholm den 30 januari 1892.

Emil Hammarlund.